ISSN 2591-1201 LETNIK 3 • 2019 • ŠTEVILKA 2

Dileme

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

DILEME

Dileme
Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

Izdajatelj in založnik
Študijski center za narodno spravo

Naslov uredništva
Tivolska 42, 1000 Ljubljana

Glavni urednik
dr. Renato Podbersič (Slovenija)

Uredniški odbor
ddr. Igor Grdina (Slovenija), dr. Tamara Griesser Pečar (Avstrija), dr. Damjan Hančič (Slovenija), dr. Marica Karakaš Obradov (Hrvaška), dr. Tomaž Kladnik (Slovenija), dr. Jože Možina (Slovenija), dr. Jelka Piškurić (Slovenija), dr. Igor Salmič (Slovenija)

Spletni naslov
www.scnr.si

Leto izida: 2019

Redakcija te številke je bila zaključena 20. 11. 2019.

Lektoriranje in prevod povzetkov
Megamoment, d. o. o.

Oblikovanje in prelom
Inštitut Karantanija

Tisk
Nonparel, d. o. o.

Naklada
300 izvodov

Letna naročnina
25 €

Cena posamezne številke
15 €

issn 2591-1201

D i l e m e

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

LETNIK 3 • 2019 • ŠTEVILKA 2

VSEBINA

Jelka Piškurić
Veter sprememb
7

Razprave

Aleš Šafarič
Odnos Antona Mahniča do Sokola
13

Francesca Meneghetti
Slovenian solidarity in the concentration camp of Treviso (Monigo)
43

Tomaž Kladnik
Ofenzivno delovanje enot slovenskega domobranstva
64

Ivan Rihtarič
Ivan Štrafela Don, politična in življenjska usoda informbirojevca
90

David Petelin
Upravnopravne spremembe lokalne oblasti mesta Ljubljana od konca druge svetovne vojne do uvedbe komunalnega sistema (1945–1955)
113

Metod Berlec, Matevž Tomšič
Elite in nacionalna država v dobi globalizacije
147

Predstavitev zgodovinskih virov

Damjan Hančič
Odzivi na Titovo pismo jeseni 1972 v OK ZKS Kamnik
171

In memoriam

Tamara Griesser Pečar
In memoriam Johann Georg Reißmüller
187

Recenzije

Janez Juhant
Bogdan Kolar (ur.) Učitelji Teološke fakultete za ustanovitev in ohranitev Univerze v Ljubljani (Acta Ecclesiastica Sloveniae 41), Ljubljana, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani 2019, 312 str.
196

Tomaž Kladnik
Tin Mudražija: Z žogo proti vojni,
Jugoslovanski nogomet med okupacijo (1941–1945)
200

Renato Podbersič st.
Štefan Cek, Spomini na Istro, Goriška Mohorjeva družba, Gorica 2019, 128 str.
203

Renato Podbersič ml.
Mario Jareb, Sovjetski zločin u Katynskoj šumi – Uloga doktora Eduarda Luke Miloslavića,Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2019, 335 strani.
208

Recenzije

Tin Mudražija, Z žogo proti vojni, Jugoslovanski nogomet med okupacijo (1941–1945), Znanstvenoraziskovalni inštitut dr. Franca Kovačiča Maribor, Zbirka Studia Historica Slovenica 15, Maribor 2018, 249 strani

Vsaka vojna, ne glede na obliko, predpostavlja doseganje določenega političnega cilja s silo, s tem da z oboroženim delovanjem upočasni oziroma negira nasprotnika. V primeru okupacije je bilo to zanikanje nacionalne svobode, pravice posameznega naroda, da sam upravlja svoje nacionalno ozemlje. Tako sta tudi cilja odpora, vojne proti okupatorju, osvoboditev in pravica do nacionalne neodvisnosti. Vendar pa to nista nujno edina cilja gverilskega načina vojskovanja, saj se lahko vzporedno s tem uresničijo tudi drugi cilji, kot so sprememba družbene ureditve ali pa pravičnejše reševanje problematike razmejitve med posameznimi državami. Vsi nacionalni politični cilji se po navadi ne morejo rešiti samo z vojno oziroma eno vojno. Zato se morajo cilji, ki se hočejo doseči z vojno, zastaviti tako, da bodo v skladu z možnostmi, pri katerih odločilno vlogo vsekakor igra moč nasprotnika. Tako je treba v vsakem konkretnem primeru pravilno oceniti, katere cilje

je v danih okoliščinah možno uresničiti in katerih ne. V vsakem primeru pa je mogoče gverilskim načinom bojevanja, nasprotniku, sovražniku, okupatorju preprečiti uresničitev ciljev okupacije in s tem odložiti hiter konec vojne, kar pomeni preprečiti poraz. Cilj razkosanja Jugoslavije in ponovnega razkosanja slovenskega nacionalnega ozemlja na strani fašističnih in nacionalsocialističnih režimov je bil uničenje slovenskega naroda. Ob nevarnosti, da slovenski narod izgine iz zgodovine, oziroma da, tako kot mnogi narodi pred njim, postane samo zgodovinski spomin, sta se v teoriji in praksi na Slovenskem oblikovala tabora, ki sta si v vsem svojem razmahu stala nasproti predvsem v tako imenovani Ljubljanski pokrajini, ki so jo okupirali Italijani. Okupator pa je, kot je v zgodovini vojskovanja stalnica, to nacionalno ideološko razpoko le še poglobil in jo uporabil v svojo korist. In kot lahko preberemo v tej monografiji, tudi pri nogometu.

Diskurz naj bo uvod, ki navidezno nima prave povezave, vendar je vseskozi prisoten v znanstveni monografiji dr. Tina Mudražije z naslovom *Z žogo proti vojni* in s *podnaslovom Jugoslovanski nogomet med okupacijo (1941–1945)*, ki je že kot petnajsta monografija izšla v zbirki Studia Historica Slovenica in ki jo je založil Znanstvenoraziskovalni inštitut dr. Franca Kovačiča Maribor. Monografijo sestavljajo štiri poglavja, ki prinašajo raziskovalne dosežke o jugoslovanskem nogometu med okupacijo na slovenskem, srbskem, makedonskem in hrvaškem ozemlju, sam pa bi se v opisu osredinil na slovensko, na katerem »*okupacija ni bila prelomnica le z vidika narodnega življenja, temveč je posegla tudi v vsakdanje življenje preprostega človeka*«. Tako je v poglavju *Slovenske dežele* zelo natančno in podrobno prikazano, kako so si nemški, italijanski in madžarski okupatorji podredili slovenski šport, ki je bil, tako kot drugi družbeni podsistemi, temeljito reorganiziran in s tem podrejen njihovim strateškim ciljem. V nemški in madžarski okupacijski coni so ukinili tako rekoč vsa slovenska športna, nogometna

društva, še delujoče nogometne klube pa so vključili v nižje ali višje lige posameznega tekmovalnega sistema, ki je deloval na posameznem delu okupiranega ozemlja. Z ustanovitvijo posameznih novih športnih društev, na primer *Sportgemeinschaft Marburg*, pa so želeli doseči predvsem čim večjo udeležbo prebivalstva pri športnih aktivnostih, kar bi jim po drugi strani prineslo veliko novih članov v Štajerski domovinski zvezi, organizaciji, katere končni cilj je bilo popolno ponemčenje pokrajine. V italijanski so zadevo organizirali na drugačen način. Tako je Slovenska športna zveza že avgusta 1941 vsem lokalnim športnim zvezam in klubom poslala daljšo okrožnico, v kateri jih je seznanila z novimi razmerami in spremembami, saj je v Ljubljani začel delo pokrajinski odbor CONI (italijanski nacionalni olimpijski odbor), ki naj bi sčasoma od Slovenske športne zveze prevzel naloge vrhovne športne instance.

V slovenskem zgodovinskem prostoru je sistematično in načrtno proučevanje specifičnih tem iz zgodovine vsakdanjega življenja prebivalstva med drugo svetovno vojno izjemno redko, zato bi moralo biti vsako tako, kot je ta monografija, ki na osnovi časopisnega, arhivskega in spominskega gradiva sistematično predstavi življenje med vojno »*skozi nedelje in praznike, stran od zračnih napadov in švigajočih krogel*«, osredinjeno na nogomet in s tem tudi na širše športno življenje na območju okupiranega jugoslovanskega ozemlja med drugo svetovno vojno, vzpodbuda za nadaljnje raziskave teh poglavij naše nacionalne zgodovine, zgodovine vsakdanjega življenja, »*zgodovine malih ljudi*«.

Znanstvena monografija dr. Tina Mudražije *Z žogo proti vojni. Jugoslovanski nogomet med okupacijo (1941–1945)* je pomemben prispevek k slovenskemu zgodovinopisju, saj skozi prikaz navidezno obrobnega nogometnega dogajanja prispeva k razumevanju vseh drugih podsistemov, ki so delovali na okupiranih ozemljih naše domovine.

Tomaž Kladnik